

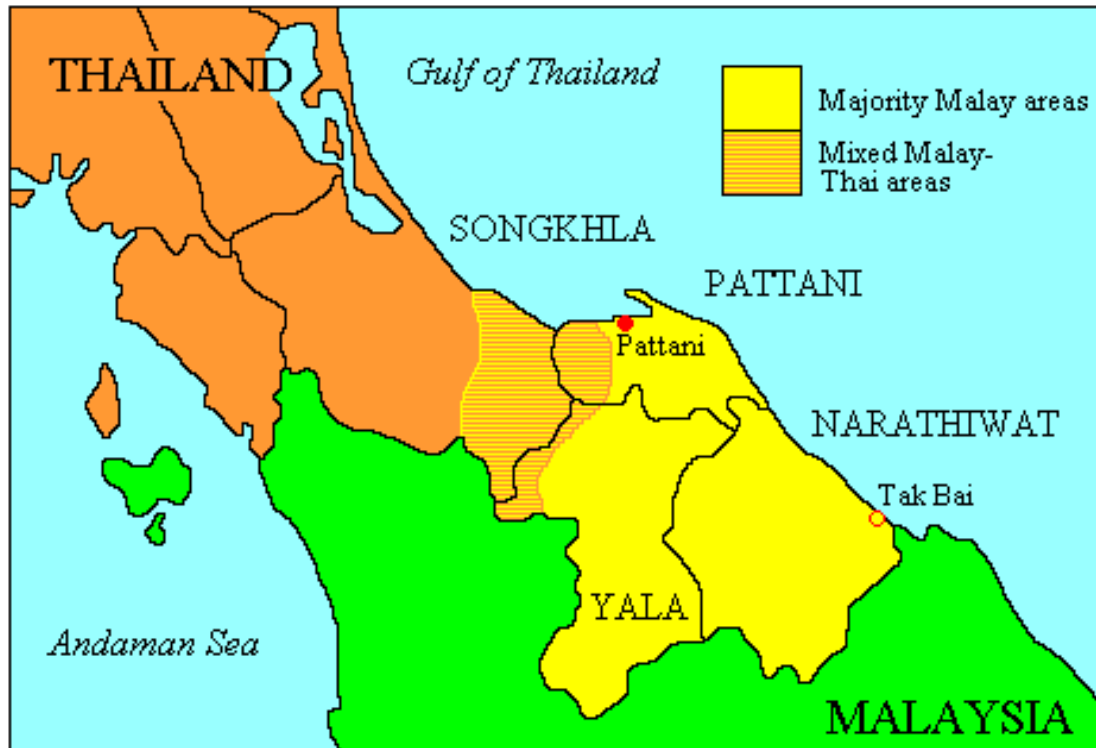

กรณีศึกษาปัญหาในสามจังหวัดภาคใต้

มุมมองด้านภูมิรัฐศาสตร์ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1200 กม.จากกรุงเทพฯ

ติดกับประเทศมาเลเซีย

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน

ภูมิรัฐศาสตร์ พื้นที่ สามจังหวัดภาคใต้ติดต่อกับประเทศมาเลเซียมากกว่าประเทศไทย

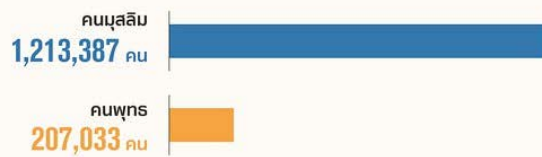
Mosque : 1750   Temple: 280

3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

ประชากรในพื้นที่แบ่งตามศาสนา จากการสำรวจสำมะโนครัวประชากรปี 2547 (ล่าสุด)

จากสถิติของ Deep South Watch

ผู้ที่บาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ความไม่สงบในปี 2557 มีทั้งหมด 993 คน

ประเทศไทย

Muslim Population

	Country	Population	% Muslim Pop.	Muslim Pop.
1	Thai	69.5	10.0	6.95
2	Indonesia	238.2	88.2	210.09
3	Cambodia	14.7	7.0	1.03
4	Laos	6.3	0.01	0.00063
5	Malaysia	28.9	61.4	17.75
6	Singapore	5.2	16.0	0.83
7	Myanmar	54.0	15.0	8.10
8	Brunei	6.4	67.0	0.27
9	Philippine	95.7	10.0	9.57
10	Vietnam	87.9	1.0	0.88
		606.8		255.47

การมาใช้สิทธิ์ในการเลือกตั้ง สส.

ปี 2554/2562

• จังหวัดยะลา	77.53 %	• จังหวัดยะลา	80.42 %
• จังหวัดปัตตานี	76.53 %	• จังหวัดปัตตานี	79.32 %
• จังหวัดนราธิวาส	78.00 %	• จังหวัดนราธิวาส	79.27 %
• กรุงเทพมหานคร	69.00 %	• กรุงเทพมหานคร	

ความมั่นคงภาคใต้

- การปกครองแบ่งเป็น ๗๖ จังหวัดประชากร ๖๗ ล้านคน
- ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธรองลงมานับถืออิสลามส่วนใหญ่อยู่ทางใต้
ตอนล่าง ๓ จังหวัด
- จังหวัดนราธิวาส ยะลา ปัตตานี และสตูลมีประชากร ๕๐%เป็นมุสลิม
- มีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทั่วประเทศอยู่ ๔๑ จังหวัด
- มีผู้พิพากษาศาสนาอิสลามเรียกว่า “ดาโต๊ะยุติธรรม”

ข้อพึงระวังจากขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมแตกต่างกัน

- ประกอบศาสนกิจวันศุกร์หลีกเลี่ยงการประชุม
- เข้ามัสยิด ศาสนสถานและบ้านเรือนถอดรองเท้า
- ไม่เรียกมุสลิมว่าแขก
- ให้เกียรติผู้นำศาสนาเช่น โต๊ะครู อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นเป็นต้น
- ถ้าเป็นไปได้ควรย้ายข้าราชการมุสลิมกลับภูมิลำเนาเดิมใกล้ครอบครัว
- ให้นักเรียนนักศึกษาที่เป็นมุสลิมได้มีโอกาสศึกษาศีลธรรม จริยธรรม
- ไม่บังคับให้ถือศาสนาอื่น
- ให้ข้าราชการลาได้ในวันสำคัญทางศาสนา

กระบวนการสันติภาพ กับปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ

ปัญหาความขัดแย้งภายในชาติใดชาติหนึ่ง
อาจมีสาเหตุจากเงื่อนไขหนึ่งหรือหลายประการประกอบกัน

- ความไม่เป็นธรรมในสังคม
- ความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์
- การรักษาการปกครองของรัฐ
- กฎหมายหรือองค์กรบังคับใช้กฎหมาย อ่อนแอ
- ภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่เอื้ออำนวยให้อำนาจการปกครองของ
รัฐบาลกลางสถาปนาครอบคลุมพื้นที่อย่างเต็มประสิทธิภาพ

นโยบายความมั่นคงเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้

- อดีตสถานการณ์ รุนแรง ไม่สงบ ไม่พร้อม มีปัญหาคุณภาพชีวิตและสังคม จึงมุ่งใช้กำลัง การข่าว
- ปรับสภาพแวดล้อมสังคมด้านกายภาพ
- เป้าหมายพัฒนาศักยภาพของคนและสังคม ทั้งภาครัฐและประชาชน
- สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา
- และพัฒนาการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย

ปัญหาภาคใต้

- เป็นปัญหายุทธศาสตร์(เศรษฐกิจ การเมือง สังคมจิตวิทยาหรือการทหาร)
- ต้องมียุทธศาสตร์แก้ปัญหาที่ชัดเจน(นโยบายความมั่นคงเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒๕๔๒-๒๕๔๖)
- มีความหวาดระแวงอำนาจรัฐจากส่วนกลาง มีความคิดเชิงลบปฏิเสธและไม่เชื่อถือ ไม่สนใจ ไม่รวมมืออำนาจรัฐ
- การก่อการร้ายมีมากขึ้นจากกลุ่มมุสลิมจารีตนิยม(Muslim Fundamentalism)
- การแก้ปัญหา ๒๓ สงบและสันติ(ชีวิตความเป็นอยู่และเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม)
- การแก้ปัญหาต้องคิดใหม่ จากสภาวะแวดล้อมใหม่(นำ ๖๖/๒๕๒๓ การเมืองนำ การทหารหรือเศรษฐกิจนำการเมืองการทหาร มาใช้)
- การมองเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่าภาคอื่น

ปัญหาภาคใต้

- เลิกแนวคิดการนำแนวทางใช้กำลังมาปฏิบัติ ตำรวจ หน่วยข่าว ทหาร(การฝึกใช้กระสุน และตรวจค้นจริงลักษณะค้นหาและทำลาย)
- การแก้ปัญหา
  - จากการปฏิบัติการใช้กำลังสู่สังคมจิตวิทยามากขึ้น
  - จากผู้นำศาสนาสู่ชุมชนและประชาชน
  - ยอมรับความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี ภาษาและวัฒนธรรม
  - ตัวแบบเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจประเทศ
  - ยอมรับการศึกษา
  - กลุ่มข้าราชการลดความขัดแย้งเป็นปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้ผู้ว่า CEO
  - ให้ความรู้การจัดการในมิติความมั่นคงแก่ผู้บริหารท้องถิ่นระดับจังหวัด
  - แก้ปัญหาภายใต้ข้อมูลจากการวิจัยและติดตามประเมินผล

วิธีแก้ปัญหารูปแบบต่างๆที่ผ่านมา

- การมีนโยบายจัดการปัญหาภาคใต้ที่ดี
- การแบ่งแยกดินแดน
- การใช้งบประมาณมากกว่า 200,000 ล้านบาท
- การมีผู้บัญชาการทหารบกเป็นมุสลิม
- การเมืองเบ็ดเสร็จมีนักการเมืองพรรคเดียวในสามจังหวัดภาคใต้
- รัฐบาลใต้แก้ปัญหาใต้
- การจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ เพื่อแก้ปัญหา กอส. กอส.จชต. ศอ.บต. กรม.เศรษฐกิจ
- การใช้กฎหมายพิเศษ

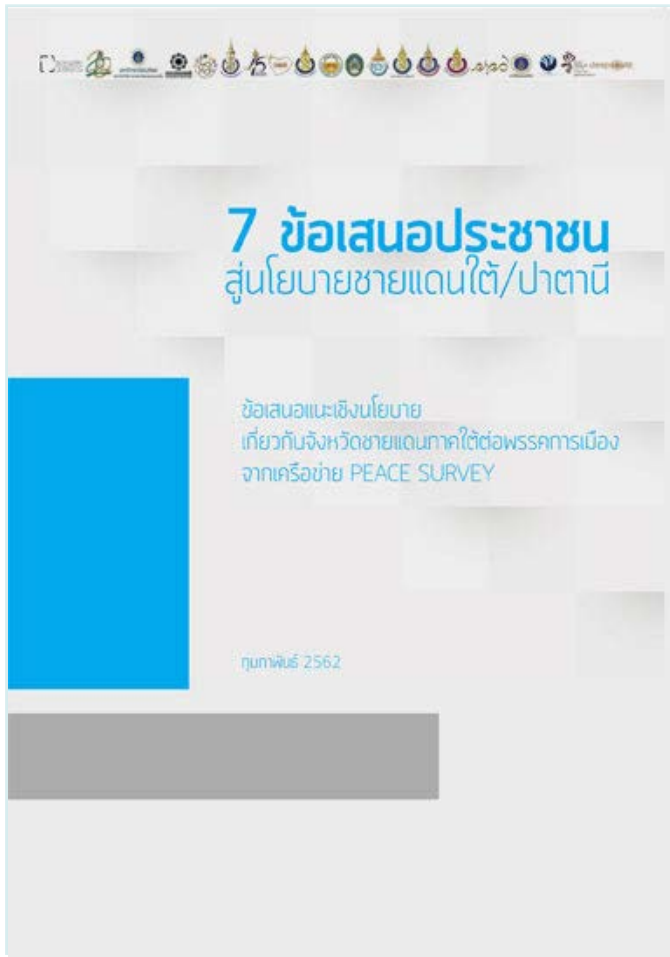
คดีความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

มาตรฐานของกระทรวงยุติธรรมในการยกฟ้องไม่เกิน 5 %

ปี พ.ศ.	จำนวนคดี	ยกฟ้อง	ร้อยละที่ยกฟ้อง
2549	14	8	57.14%
2550	36	25	30.56%
2551	57	26	45.61%
2552	94	60	63.83%
2553	106	79	74.53%
2554	264	214	81.06%
2555	159	116	72.95%
2556	77	49	63.63%
2557	61	37	60.65%
2558	83	32	38.55%
2559	55	20	36.36%
2560	63	26	41.27%
2561	75	25	33.33%

1. ยกระดับให้การพูดคุยสันติภาพเป็นแกนกลางในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง
2. เร่งปกป้องพลเรือนจากความรุนแรงและการละเมิดสิทธิ
3. ทบทวนประสิทธิผลการแก้ปัญหาหายสาบสูญและเร่งตั้งกลไกพิสูจน์ข้อเท็จจริงเหตุรุนแรง
4. ตรวจสอบประสิทธิภาพการใช้งบประมาณด้านการพัฒนาในพื้นที่
5. ออกแบบระบบการศึกษาที่มีคุณภาพและสะท้อนวิถีอัตลักษณ์ วัฒนธรรม
6. กระจายอำนาจมากขึ้นด้วยโครงสร้างการปกครองที่มีลักษณะ เฉพาะของพื้นที่
7. เปิดพื้นที่ให้คนได้ถกเถียงเรื่องอ่อนไหวทางการเมืองโดยไม่ถูกคุกคามจากทุกฝ่าย

เป้าหมาย สร้างอาชีพ รายได้
และสร้างชนชั้นกลาง

แนวทาง อุตสาหกรรมฮาร์ดแวร์
การค้าชายแดน SMEs OTOP
ธนาคารอิสลาม

แนวทาง เสรีภาพทางศาสนา
วัฒนธรรม ภาษา การศึกษา

เป้าหมาย ขจัดความหวาดระแวง

แนวทาง กระจายอำนาจ
การมีส่วนร่วม

เป้าหมาย

ส่งเสริมเสรีภาพทางการเมือง

สังคมจิตวิทยา

เศรษฐกิจ

การเมือง

ความมั่นคงใหม่

เศรษฐกิจวัฒนธรรม
นำสู่ความยั่งยืน

ต่างประเทศ

เป้าหมาย

สัมพันธ์กัน
ประเทศต่างๆ

แนวทาง

สัมพันธ์ร่วมมือ
แนวใหม่ทุกด้าน

ชายแดน

ระบบราชการ

การรักษาความสงบ

เป้าหมาย มั่นคงและสงบสุข

แนวทาง จัดระบบงานใหม่

เป้าหมาย ประชาชนเป็นศูนย์กลาง

สนองตอบประชาชน บูรณาการระบบราชการ

แนวทาง ผู้ว่า CEO ระบบราชการแนวใหม่

เป้าหมาย ขจัดอาชญากรรม

สร้างความสงบสุข

แนวทาง บังคับใช้กฎหมาย

เป้าหมาย

การเข้าถึง

เป้าหมาย

การประมาณ
สถานการณ์

แนวทาง

ระบบวงรอบ

ข่าวกรอง

สร้างศูนย์

ประสานงาน

รากเหง้าของปัญหา

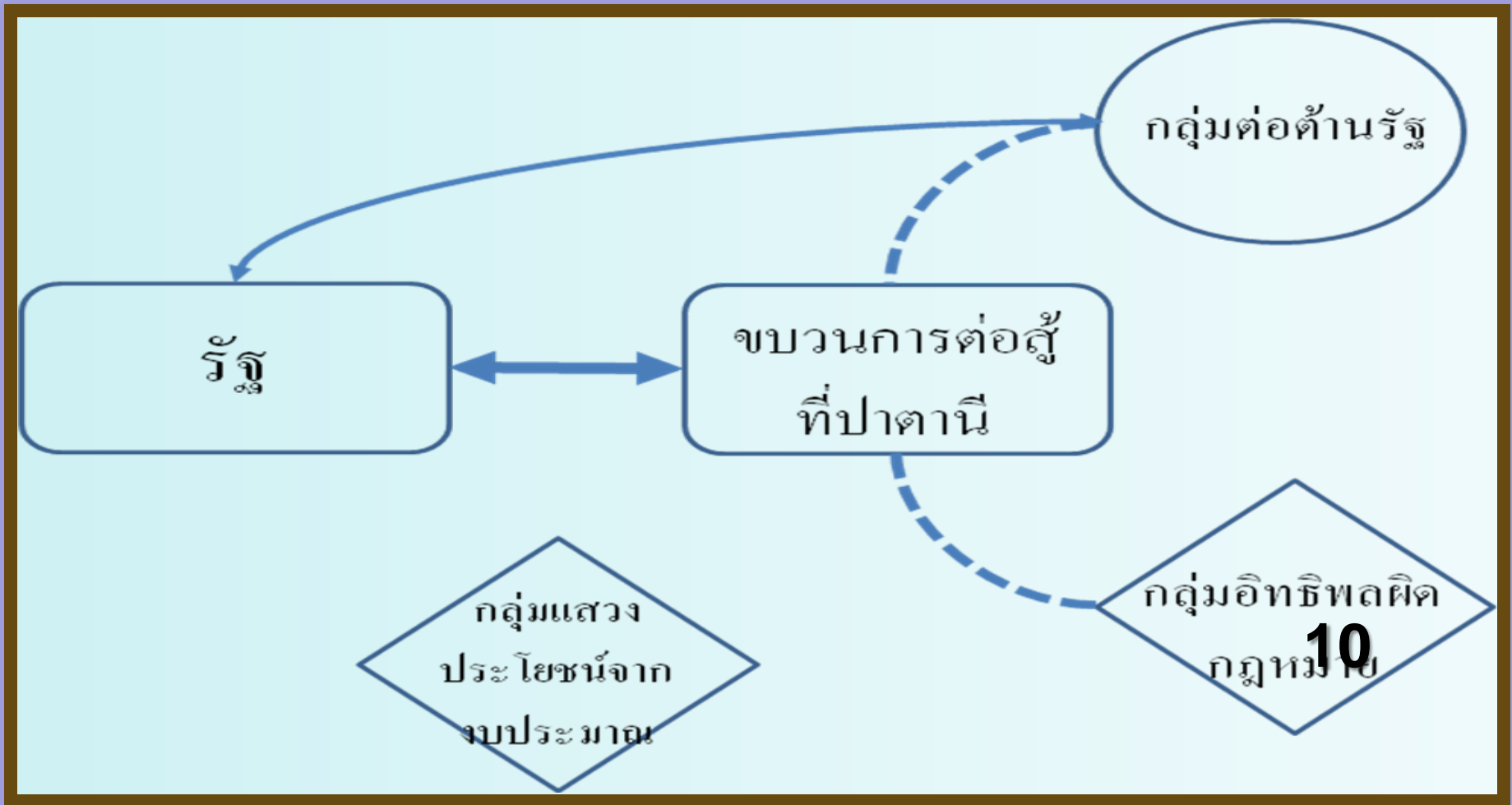
สกว. ทบทวนวรรณกรรมสามจังหวัดใต้

คนทำไม่ได้ใช้ คนใช้ไม่ได้ทำ

- พบมีงานวิจัยมากถึง 584 ฉบับ แต่มีผลกับการแก้ไขปัญหาน้อยมาก งานกระบวนการยุติธรรมมีขึ้นเดียว ทั้งที่เป็นปัญหาใหญ่
- งานด้านประวัติศาสตร์ปัตตานีมีมากอย่างก้าวกระโดด
- งานเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติ มีน้อยมาก ทั้งๆที่พื้นมีปัญหามาก
- งานการศึกษา มีมากแต่ไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรพหุวัฒนธรรม
- งานการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรมีน้อย ทั้งที่เป็นปัญหาใหญ่
- งานวิจัยที่ไม่มีเลยคือการเปรียบเทียบชีวิตคนมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กับ มาเลเซีย และ อิสลามภิวัดณ์กับสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ระหว่างสามจังหวัดกับอินโดนีเซีย มาเลเซีย และบรูไนงาน
- งานที่ให้ความรู้เกี่ยวกับผู้ก่อเหตุรุนแรง มีน้อย และสังคมไทยยังไม่รู้เลยว่ากลุ่มผู้ก่อเหตุรุนแรงเป็นใคร

ใครขัดแย้งกับใคร?

เงื่อนไขที่หล่อเลี้ยงความรุนแรงคืออะไร? ปัญหาจากเหง้า

- การเลือกปฏิบัติ
- การข่มขู่
- การใช้วิธีการนอกกฎหมายในการจับกุม
- การจับผิดตัว
- การอุ้มฆ่าหะยีสุหลง
- การหายตัวไปของนายสมชาย นีละไพจิตร
- เหตุการณ์ที่มัสยิดกรือเซะ
- ตากใบ
- การเสียชีวิตของอิหม่ามยะผา กาเซ็ง

โจทย์สำคัญต่อการแก้ปัญหา

- ความเข้าใจความหมายสันติวิธีไม่ตรงกัน
- การแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติยังมีช่องว่าง
- ยังไม่ใช้การเมืองนำการทหารได้อย่างแท้จริง
- การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่
- แต่ละฝ่ายต่างมีความจริงคนละชุด
- ภาคประชาสังคมส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง
- กลุ่มขบวนการไม่มีพื้นที่การเมือง
- เจ้าหน้าที่รัฐขาดขวัญกำลังใจ

แนวโน้มเชิงบวก

- 1.นโยบายของรัฐโดยรวมเป็นไปในทิศทางที่มุ่งใช้สันติวิธีเป็นหลัก
- 2.ทหารและตำรวจในระดับนโยบายเริ่มเข้าใจและเห็นความสำคัญ ของการใช้สันติวิธีมากขึ้น
- 3.ทหารและตำรวจในระดับปฏิบัติการส่วนใหญ่พยายามปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย
- 4.การจัดตั้งสำนักบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สบ.ชต.)
- 5.ความพยายามที่จะเรียนรู้ประสบการณ์การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจากกรณีศึกษาอื่นๆในต่างประเทศด้วยสันติวิธี
- 6.ความพยายามที่จะเรียนรู้ประสบการณ์การจากกรณีศึกษาต่างประเทศ

การกระจายอำนาจ

ประเทศ	สัดส่วนของงบประมาณ
จีน	69%
เวียดนาม	48%
อินโดนีเซีย	32%
ฟิลิปปินส์	26%
กัมพูชา	17%
ไทย	10%

Professor Gayl D. Ness มหาวิทยาลัยมิชิแกน บรรยายโดยอ้างอิงถึงการวิเคราะห์ของธนาคารโลกตามตาราง ที่วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

လက်ကိုစင်ကြယ်အောင်မည်ကဲ့သို့ ဆေးကြောရပါသလဲ

🖐️ ကံအဆိုးဆုံးကပ်ရင်အဆိုးဆုံးဆေးကြောရပါမည်။ 🖐️

ထိခတ်ရောင်ကပ်ရင်အဆိုးဆုံးဆေးကြောရပါမည်။
ကံ 5 နှစ် ၈ နှစ်ပတ်ကပ် 2 နှစ်

လက်ကိုဆပ်ပြာရေနှင့်ဆေးကြောခြင်းနည်းအဆင့်ဆင့်ကို(၅)ကြိမ်တစ်ည
နှစ်ပတ်စလုံးပြောင်းလဲဆေးပေးရမည်။

1

မံာမိဝဂုဂိပ်

လက်ဖဝါးဘယ်ညာနှစ်ဘက်စလုံး
ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

7

ဂုရဝပ ခိဝမိဝ

လက်ကောက်ဝတ်ဘယ်ညာ အပြင်နှစ်ဘက်စလုံး
ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

2

မံာမိဝဂုကရိပ်မိဝအေးနိဝဂုစဝဂနိဝ

လက်ဖမိုးကို လက်ဖဝါးဖြင့်ပွတ်တိုက်ပေးခြင်းနှင့်
လက်ချောင်းကြားများလည်း ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

6

ပလာမနိဝကိဝမံာမိဝဂုစဝဂနိဝမံာမိဝ

လက်ထိပ်နှင့်လက်ညှိုးထိပ်ကိုစုပြီးလက်ဖဝါး
အပေါ်ကုပ်ခြစ်ကာပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

3

မံာမိဝဂုမံာမိဝအေးနိဝဂုစဝဂနိဝ

လက်ဖဝါးအချင်းချင်း ပွတ်တိုက်ပေးခြင်းနှင့်
လက်ချောင်းကြားများ လည်း ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

4

ကရိပ်မိဝဂုမံာမိဝ

လက်ချောင်း လက်ဖဝါးဖြင့် အုပ် မိုး၍ ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

5

ဂုနိဝကိဝမံာမိဝဂုစဝဂနိဝမံာမိဝ

လက်ထိပ်နှင့်လက်ညှိုးထိပ်ကိုစုပြီးလက်ဖဝါး
အပေါ်ကုပ်ခြစ်ကာပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

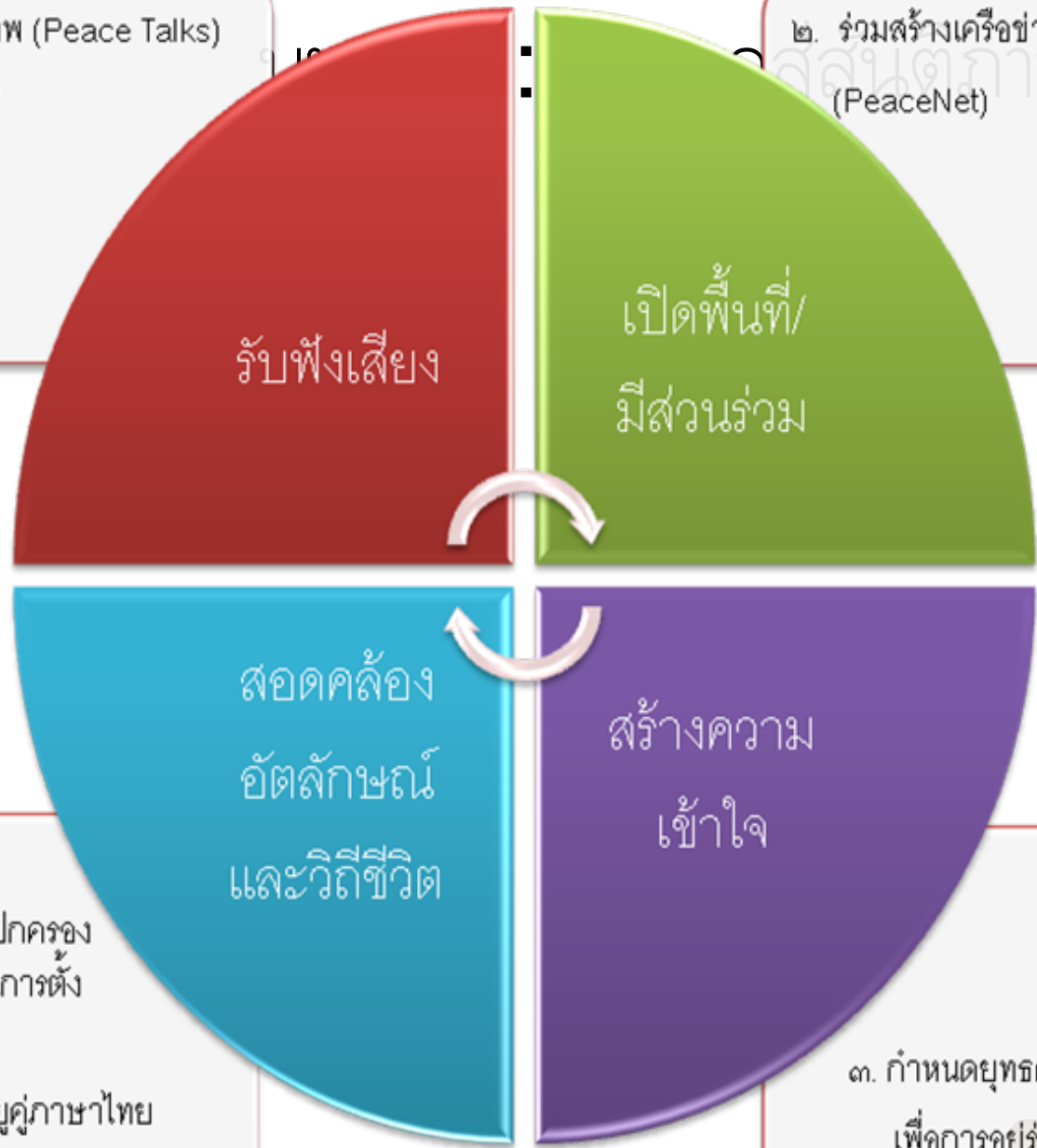
ပရိဝေပကံမိဝဂုစဝဂနိဝ
လက်ဆေးကြောခြင်းတွင် ဖထိရောက်သော အစိုးစိုင်းကျင်နေရာအများစု
မိဝဂုစဝဂနိဝမံာမိဝဂုစဝဂနိဝမံာမိဝ
လက်ထိပ်နှင့်လက်ညှိုးထိပ်ကိုစုပြီးလက်ဖဝါးအပေါ်ကုပ်ခြစ်ကာ
ပွတ်တိုက်ပေးခြင်း။

USAID

๑. จัดการพูดคุยเพื่อสันติภาพ (Peace Talks) กับกลุ่มผู้เห็นต่างจากรัฐ

๒. ร่วมสร้างเครือข่ายสันติภาพชายแดนใต้ (PeaceNet)

๔. ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนากาารจัดการบริหารปกครอง

๕. ส่งเสริมความเป็นไปได้ในการตั้งศาลกฎหมายอิสลาม

๖. ส่งเสริมการใช้ภาษามลายูคู่ภาษาไทย

๗. ส่งเสริมศึกษาข้อดี/จำกัดของกฎหมายพิเศษ

๓. กำหนดยุทธศาสตร์สื่อสารสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ข้อเสนอแนะงานการเมืองเชิงรุก

1. จัดการพูดคุยสันติภาพ (Peace Talk) กับกลุ่มขบวนการที่เห็นต่างจากรัฐ

2. ร่วมสร้างเครือข่ายสันติภาพชายแดนใต้ (Peace Net)

3. กำหนดยุทธศาสตร์สื่อสารสังคม (Peace Communication)

4. พลักดันให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมแสวงหาความจริงและสมานฉันท์

9 ประการ

5. เสริมสร้างความเข้มแข็งและความพร้อมแก่ชุมชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่

6. ศึกษาและพัฒนาการจัดการบริหารปกครอง

7. ส่งเสริมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งศาลกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก

8. ส่งเสริมให้รัฐกำหนดการใช้ภาษามลายูเป็นภาษาทำงาน

9. ส่งเสริมให้มีการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายพิเศษของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งประเมินผลกระทบต่อประชาชน

“สันติธานี” พื้นที่ที่วิถีวัฒนธรรมนำการเมืองการปกครอง:

แนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความหมายของอักษรที่รวมเป็นคำว่า *Santithani* *

- Security ความมั่นคงปลอดภัย
- Acceptance การยอมรับซึ่งกันและกัน
- Niceness ความสุภาพ อ่อนโยน
- Truth ความจริงแท้
- Intelligence ปัญญาในการเรียนรู้และการคิด
- Trust ความไว้วางใจเชื่อใจกัน
- Helpfulness การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
- Autonomy การกำหนดแนวทางดำเนินชีวิตด้วยตัวเอง
- Neutrality ความคิดที่เปิดกว้างปราศจากอคติ
- Innovation การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ

การบริหารภาครัฐ โดยใช้ “วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น”

- จาก “การเมืองนำการทหาร” โดยปฏิบัติการทางทหารควบคุมไปกับการพัฒนาพื้นที่ สู่สันติธานี
- คนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง ต้องการเห็นการบริการของรัฐที่ดีและสะท้อนวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง
- โรงเรียน โรงพยาบาลและสถานีตำรวจ ปรับระบบการให้บริการใหม่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อลดเงื่อนไขความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อภาครัฐ
- มีระบบเศรษฐกิจวิถีวัฒนธรรมชุมชนที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน กลไกการมีส่วนร่วมในรูปแบบ “สภาพลเมือง”
- การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างมีคุณภาพ ชีวิตของคนท้องถิ่นที่สั่งสมและสืบทอดกันมา สะท้อนให้เห็นรากเหง้าดั้งเดิมของท้องถิ่น จากขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา ประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดสำนึกที่จะธำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ร่วมกัน